

комунікації як «процес передачі, переробки та прийняття соціальної інформації, що здійснюється суб'єктами та об'єктами (глобальної чи національної) суспільної сфери» [1, с. 173].

Список використаних джерел:

1. Білан Н.І. Соціальні комунікації в інформаційному суспільстві / Н. І. Білан // Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – Том 56. – С. 171-175.

2. Каретна О.О. Роль та особливості інформаційно-комунікаційних технологій у взаємодії органів державної влади з громадянським суспільством / О. О. Каретна, І. М. Милосердна, І. І. Ігнатєва // Політикус : наук. журнал. – 2020. – № 5. – С. 62–68.

3. Каретная О.А. Концептуальные основы понятия «коммуникации» / Ольга Александровна Каретная, Николай Анатольевич Яценко // Правове життя сучасної України : у 2 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. – Одеса : ВД «Гельветика», 2019. – Т. 1. – С. 251–254.

4. Matos C. (2012). Globalization and the mass media. In: Encyclopedia of Globalization.. Oxford: Wiley-Blackwell. [Електронний ресурс] // City Research Online – Режим доступу: <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/5542/1/mass>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-64>

Карпіцький М. М.

доктор філософських наук, доцент,

доцент аграрного факультету,

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля

СУЧАСНІ ВАЙШНАВИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Індійська релігійна традиція була дуже популярна серед інтелігентів у пізньому Радянському Союзі. Пов'язано це було з духовним голодом, тому що в державі тоді панував атеїзм. Багато хто приходив до християнства через східні релігії. Різні люди читали як академічні видання про ведичну традицію та індуїзм, так і в самвидаві. У той час Міжнародне товариство свідомості Кришни (МТСК) розвивалося паралельно до цього руху. Інтелігенція, яка читала академічні видання упанішад, не сприймала МТСК серйозно. Однак у нульових роках, коли

в МТСК з'явилося досить багато академічних учених, які досліджували індуїзм, стали налагоджуватися зв'язки з академічним середовищем. З того часу вайшнави почали освоювати інтернет як свій життєвий простір – вони створювали численні групи у блогах та месенджерах, розповсюджували лекції, проте орієнтовані були переважно на внутрішнє спілкування, а зовні – на проповідь, а не діалог. Це пов'язано зі специфікою їхнього вчення.

Згідно з вайшнавізмом, ми живемо в калі-югу – найгіршу епоху з усіх чотирьох юг, які чергуються у нескінченному часі. Війни, страждання людей, занепад моралі – все це неминуче в калі-юзі, і завданням вайшнава є віддатись Кришні та після смерті народитися в його світі, а не в нашому земному. Якщо це можливо, вайшнав має облаштувати життя в нашому світі, але це не головне. Головне – це любов і відданість Богові незалежно від того, що відбувається у нашому світі. Тому вайшнави спілкувалися з не-вайшнавами тільки з наміром проповідувати своє вчення, а не пізнавати чуже. При цьому вони вважали, що інші релігії також ведуть до Бога, тому не протиставляли себе вірянам інших конфесій і дуже добре приймали їх у храмах.

Ситуація змінилася у 2011 році, коли у Томській області у селі Кандинка знесли будинки вайшнавів лише за те, що вони були вайшнавами. Кампанію за знесення будинків організував голова місіонерського відділу Томської єпархії Російської православної церкви. Тоді вайшнави зрозуміли, що необхідно спілкуватися з громадськістю та ініціювали Міжрелігійний діалог, у якому брали участь представники різних конфесій, вчені, представники академічного середовища. Завдяки діалогу вайшнави стали не лише проповідувати, а й слухати інших, обговорювати духовні питання з урахуванням позиції інших конфесій. Причому це була ініціатива не окремих пересічних вайшнавів, а духовних лідерів, зокрема Садгу Магараджа. Нарешті, суд над Бгавадгітою у Томську у 2011-2012 роках повністю змінив ставлення вайшнавів до зовнішнього суспільства на всьому пострадянському просторі. Перед початком суду Московське керівництво МТСК не було ще готове до діалогу з суспільством і тому попросило своїх адвокатів виграти суд не звертаючись до телебачення та інших ЗМІ. Однак, без звертання до громадськості виграти суд було неможливо. Кампанія на захист книги в суспільстві все одно почалася, і коли вдалося викликати громадянський резонанс на захист священної книги, то на захист вайшнавів стали академічні вчені, представники різних релігій – православні, буддисти, журналісти та громадські діячі. Це змінило позицію московського керівництва МТСК, яке підтримало звернення до громадськості як у Росії, так і в Індії. У результаті в Індії почалися масові

вуличні протести, на захист книги у різкій формі виступив парламент та уряд Індії.

Коли вайшнави побачили таку широку підтримку, це змінило їхнє ставлення до суспільства, зробило їх набагато відкритішими. Ці події вплинули також на вайшнавів України. Вони побоювалися, що якщо в Росії заборонять вайшнавів, то через якийсь час те саме зроблять в Україні, оскільки під час президентства В. Януковича уряд України копіював багато рішень Росії. Це також підштовхнуло українських вайшнавів до більшої відкритості суспільству. Прикладом такої відкритості стала релігієзнавча школа «Вайшнавська традиція крізь століття», яку проводили вайшнави, проте у ній брали участь академічні вчені. Заходи школи проводились як у вайшнавських центрах, так і в Інституті філософії та у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Російська агресія у 2014 році викликала кризу в МТСК. Ставлення до агресії Росії окремі вайшнави визначають виходячи зі свого попереднього досвіду і переконань, і сама по собі їхня релігійна позиція на це не впливає. Тому серед вайшнавів стільки ж прихильників та противників агресії Росії, скільки їх серед людей, серед яких ці вайшнави живуть. У вайшнавських спільнотах та в Інтернет-просторі почалися суперечки. Як пише Ю. Філь: «Мадгава Кришна дас, президент храму міста Маріуполя, розповідає, що в 2014 році, коли почався конфлікт на Донбасі, в *ятрі* почалися «бродіння»... суперечки всередині маріупольської *ятри* тривали не більше місяця» (1, с. 58). Духовні лідери усвідомили небезпеку розколу і доклали всіх зусиль, щоб погасити суперечки. Вони апелювали до вайшнавської концепції пріоритету відданості Богу та усунення від політичних конфліктів та воєн, які супроводжують калі-югу. Було досягнуто консенсусу, що всередині храму про політику не сперечаються, але якщо вайшнав ухвалює рішення йти в армію, то це рішення поважають, але при цьому ніяк не заохочують.

Однак широкомасштабне вторгнення 2022 року викликало нову кризу. Зараз війна торкнулася кожного українця, і тепер усунутися від неї просто неможливо. Звичайно, серед російських вайшнавів є ті, хто підтримує Україну у війні, проте багато вайшнавів вірять російській пропаганді та виправдовують війну. Справа не тільки в ефективності російської пропаганди, а й в антизахідних настроях, які притаманні Індії та іншим східним країнам. Ці настрої викликані колоніальним минулим та конфліктом між архаїчними традиційними цінностями та сучасністю. Люди, які орієнтуються на середньовічний східний спосіб життя, вбачають у західній цивілізації загрозу своїм цінностям, тому в Індії

поширені симпатії до Росії, яка нібито захищає традиційні цінності в протистоянні західній цивілізації. Це призводить до нової міфології Заходу як загрози. І ось цей забобон щодо Заходу, який йде ще від Індії, накладається на російську пропаганду і пливає на свідомість російських вайшнавів, що призводить до дуалістичної картини світу, в якій Росія протистоїть Заходу як злу. У цій картині Захід спровокував війну, і зараз Україна лише поле бою із Заходом.

Пересічні вайшнави в Росії вірять пропаганді. Деякі вайшнавські духовні лідери вірять у деструктивну міфологію протистояння духовного й аскетичного Сходу та гедоністичного й аморального Заходу, який нібито розв'язав війну в Україні проти Росії. Деякі навіть відкрито це проповідують своїм адептам у храмі. У ютубі є лекція Бгакті Расаяни Сагари Свами «Кому вигідний конфлікт в Україні». Він саняси, духовний авторитет, і у своїй лекції розвиває дуалістичну картину світу протистояння Сходу та Заходу, виправдовуючи агресію Росії в Україні. Положення ускладнюється тим, що в основі вайшнавизму лежить культ вчителя. У християнстві є розуміння про те, що мірою духовного розвитку зростає небезпека потрапити під владу спокуси, тому будь-яка людина, навіть найдуховніша, може в будь-який момент піддатися демонічній спокусі та впасти. У вайшнавизмі цього розуміння немає. Навпаки, там вважається, що вчителю треба довіряти як Богові. І коли такі вчителі починають самі проповідувати демонічні теорії, то у пересічних вайшнавів настає стан повної розгубленості та сум'яття.

Українські вайшнави сприймають такі проповіді як образу й обурюються. Міжнародний керівний орган МТСК – Джі-Бі-Сі, не доносить до пересічних вайшнавів свою позицію щодо війни. Був лист деяких представників Джі-Бі-Сі керівникам російських вайшнавів з проханням утримуватися від висловлювань у підтримку війні проти України, але він був прихований від пересічних російських вайшнавів. Виникла реальна загроза розколу у вайшнавизмі. Цю проблему треба обговорювати в інформаційному просторі. Однак попри значну присутність вайшнавів в Інтернеті, зручних майданчиків там для цього зовсім небагато. Більшість вайшнавських сторінок і блогів – або сторінки авторитетних лідерів, або їхніх учнів, або територіальних громад, або організаційних структур. Вони не можуть служити майданчиками для обговорення. Залишаються особисті блоги та відкриті групи без прив'язки до певної вайшнавської інституції. Тому в Інтернеті не багато місць, де можна відкрито висловити думку про кризову ситуацію в МТСК у зв'язку з хибним ставленням до війни.

Оскільки духовні лідери не наважуються обговорювати цю кризу, то лідерство беруть пересічні вайшнави. Наприклад, вайшнав з

Миколаєва – Михайло Ташков (духовне ім'я – Мукунда Харі дас) до війни вів канал на ютубі та однойменну групу у фесбучі «Духовна матерія». Нині він служить у ЗСУ, а «Духовну матерію» тематично переорієнтував на ідейну протидію з вайшнаської позиції антиукраїнській ідеології російських імперіалістів, у тому числі й поширенню цієї ідеології серед вайшнавів. По суті, його канал – практично єдиний помітний центр опору проникненню деструктивної ідеології російського імперіалізму до вайшнавського середовища. Його канал викликав величезний резонанс у вайшнавському середовищі, і кількість тих хто підписався стрімко зростає. Є також невеликі вайшнавські канали, такі як телеграм-канал «Велике серце» з Харкова, на яких можна ставити питання про ставлення вайшнів щодо війни. Наприклад, мною там були розміщені публікації про механізм спокуси, якої піддаються російські вайшнави. Однак важливо те, що це канал учнів найавторитетнішого російського вайшнавського вчителя – Бгакті Віг'яни Госвами, який керував російським відділенням МТСК. Це показує, що духовний лідер російських вайшнавів адекватно оцінює те, що відбувається в Росії та хто є агресором, бачить неадекватність інших російських вайшнавів та надає можливість своїм учням з України боротися з цим.

Список використаних джерел:

1. Філь Ю.С. Міжнародне товариство свідомості Кришни (ISKCON) в період війни на Донбасі (2014 – 2019) *Релігійна свобода*. 2020. № 25. С. 52-68.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-65>

Карпова О. О.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов,*

Одеський національний економічний університет

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ОСВІТНЬОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Освітній ринок праці змінюється швидкими темпами та залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів, що, у свою чергу, вимагає